

یادبود هفتصدمین سال خواجه نصیر طوسی — انتشارات دانشگاه تهران

۳۱۱

رساله جبر و مقابله

خواجه طوسی

که از روی نسخهٔ مکتوب

در

سال ۹۶۹ هجری طبع شده

بکوشش

اکبر داناسرشت

خرداد ماه ۱۳۳۵

چاپخانهٔ دانشگاه

تصویر خواجه نصیرطوسی

کار استاد هنرمند آقای ابوالحسن صدیقی)

انتشارات دانشگاه تهران
۳۱۱

از مصنفات و رسائل خواجه نصیر طوسی

رساله جبر و مقابله

خواجه طوسی

که از روی نسخهٔ مکتوب
در
سال ۹۶۹ هجری طبع شده

بکوشش

اکبر داناسرشت

خرداد ماه ۱۳۳۵

چاپخانهٔ دانشگاه

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين
والصلوة على نبيه محمد وآله الطاهرين

وَبَعْدُ فَقَدْ سَأَلَنِي بَعْضُ الْأَصدِقاء أَنْ أَكْتُبَ لَهُ رِسالَةً حِسابِيَّةً في مَعْرِفَةِ ما يَحْتاجُ إِلَيْهِ الْحاسِبُ في بَعْضِ أَعْمالِهِ وَيُعِينُهُ على اسْتِخْراجِ الْمَجْهولاتِ العَدَدِيةِ بِطَرِيقِ الْجَبْرِ والْمُقابَلَةِ فكَتَبْتُ هذهِ الرِسالَةَ راجياً أَنْ يَرتَضِيَهُ وَيَحْصُلَ مِنهُ مَقْصُودُهُ وَاللهُ الْمُوفِقُ وَالْمُعِينُ فَأَقُولُ الرِّسالَةُ مُشْتَمِلَةٌ على بابين .

الباب الاول فى قواعد الحساب و هو مشتمل على مقدمة وفصول

المقدمة

العَدَدُ الْمُطْلَقُ صَحِيحٌ وَالْمُضافُ إِلىٰ عَدَدٍ أَكْثَرَ مِنْهُ كَسْرٌ وَالعَدَدُ الْمُضافُ إِلَيْهِ مَخْرَجُهُ . مَثَلًا الإِثْنانِ عَدَدٌ صَحِيحٌ وَإِذا قِيسَ إِلَى الثَلٰثَةِ فَقِيلَ الإِثْنانِ مِنَ الثَّلٰثَةِ صارَ كَسْراً وَالثَّلٰثَةُ مَخْرَجُهُ وَيُقالُ لِهذَ القِياسِ نِسْبَةٌ .

زِيادَةُ عَدَدٍ على عَدَدٍ آخَرَ جَمْعٌ فَإِنْ كانَ مِثْلَهُ مَرَّةً فَهُوَ تَضْعِيفٌ

وَإنْ كانَ مِراراً فَهُوَ ضَرْبُ لِذٰلِكَ العَــدَدِ في عِدَةِ المِرارِ وَ الأَوَّلُ مَضْروبٌ وَ الثاني مَضْروبٌ فيهِ و ضَرْبُ العَدَدِ في مِثْلِهِ تَرْبيعُهُ وَ في مُرَبَّعِهِ تَــكْعيبُهُ.

و ايضاً يُقالُ لِنُقْصانِ عَدَدٍ مِنْ عَدَدٍ التَّفْريقُ وَ لِلتَفْريقِ إلىٰ مِثْلَيْنِ تَنْصِيفٌ و إلىٰ أَمْثالِهِ قِسمةٌ وَحِينَئِذٍ يُقالُ لِذٰلِكَ العَدَدِ مَقْسُومٌ وَ لِعِدَةِ الأَمْثالِ خارِجُ قِسْمَةٍ وَ لِــكُلٍ مِنْ تِلْكَ الأَمْثالِ مَقْسُومٌ عَلَيْهِ فَــكَما أَنَّ الزِّيادَةَ يُقابِلُ النُّقْصانَ فَالْجَمْعُ يُقابِلَ التَّفْريقَ وَ التَّضْعيفُ يُقابِلُ التَّنْصيفَ وَ الضَّرْبُ يُقابِلُ القِسْمَةَ و هٰذه أَبْوابٌ لَابُــدَ لِلْمُحاسِبِ مِنْ العَمَلِ بِها فيما يُحاوِلُه مِنْ صِناعَةٍ

الفصل الاول في ضبط الاعداد

لَمّا كانَتْ صِحاحُ الأَعْدادِ في التَّزايُدِ و كُسُورُها في التَّناقُصِ لَيْسَتْ إلىٰ حَدٍ يَقِفُ عِنْدَهُ رَتَّبَتْ في مَنازِلَ تَتَكَرَّرُ لِلْضَبْطِ وَ هِيَ الآحادُ وَ العَشَراتُ وَ المِــآتُ و يَتَكَرَّرُ المَنازِلُ بِانْضِمامِ الالوفِ إلَيْها مُتَزايِدَةً إلىٰ غيرِ النِّهايَةِ فَيُقالُ آحادُ الالُوفِ وَ عَشَراتُ الأُلوفِ وَ مِآتُ الأُلوفِ ثُم يَتَضاعَفُ

الأُلوفُ وَ يَتَكَرَّرُ الأُلوفُ مُتَزايِدَةً فَإذا أُطلِقَتْ هذهِ الأَعدادُ كانَتْ في التَّزايُدِ وَإذا نُسِبَ الواحِدُ إلَيْها كانَتْ في التَّناقُصِ. وَ لا يَقَعُ في الصِحاحِ في أَبْوابِ الزِّيادَةِ كَالجَمْعِ وَ التَّضعِيفِ وَ الضَّرْبِ كَسْرٌ و لا في التَّفْرِيقِ وَ قَدْ يَقَعُ في التَّنْصِيفِ إذا كانَتِ العَدَدُ فرداً كَسْرُ النِّصْفِ وَ في القِسْمَةِ إذا بَقِيَ بَعْدَ نُقْصانِ الأَمْثالِ مِنَ المَقْسُومِ ما هُوَ أَقَلُ مِنَ النِّصْفِ فَيَكُونُ ذلك كَسْراً مَنْسُوباً إلىٰ عَدَدِ أَحدالأَمْثالِ مَثَلًا إذا كانَ المقسومُ ثَلثَةَ عَشَرَ وَ المَقْسُومُ عَلَيْهِ ثَلثَةَ وَ نُقْصانُ أَرْبَعَةِ أَمثالِها مِنْ ثَلثَةَ عَشَرَ بَقِيَ واحِدٌ هُوَ مِنَ الثَّلثَةِ كَسْرٌ يُضَمُ أَلَيْهِ أَرْبَعَةٌ فَيَصِيرُ أَرْبَعَةُ وَ ثُلثاً وَ هُوَ الخارِجُ مِنَ القِسْمَةِ.

وَ اعلم أَنَّ نِسْبَةِ الواحِدِ إلَى المَضروبِ يَكُونُ كَنِسْبَةِ المَضْرُوبِ فِيه إلَي الحاصِلِ مِنَ الضَّربِ وَ نِسْبَةُ الواحِدِ إلَي المَقْسُومِ عَلَيْهِ كَنِسْبَةِ الخارِجِ مِنَ القِسْمَةِ إلَي المَقْسُومِ فَإذا قَسِمَ الحاصِلُ مِن الضَربِ عَلَى المَضروبِ خَرَجَ مِنَ القِسْمَةِ المَضروبُ فيهِ وَ بِالعَكْسِ وَ إذا ضُرِبَ المَضروبُ فِي المَضروبِ

فيه أو بالعكس خرج الحاصل من الضرب و لذلك كان الضرب و القسمة متقابلين يرجع أحدهما بعكس العمل إلي الآخر.

الفصل الثاني في ضوابط الاعمال

إذا كان معنا المنازل و أردنا العمل بهازدنا كل منزل على نظيره في الجمع و نقصناه من نظيره في التفريق و نضعف كل منزل على حدة في التضعيف أو ننصفه على حدة في التنصيف فإذا جاوز في الزيادة عقداً بلغ العقد الذي فوقه و إن يحتمل النقصان عقداً انحط إلى ما دونه و ذلك ظاهر و أما في الضرب فليعلم أن الحاصل من ضرب منزل في منزل يقع في المنزل الذى نسبة الآحاد إلى أحدها كنسبة الأخر إلى ذلك المنزل.

مثاله

المآت في الألوف يكون مآت الألوف لأن المآت ثالث المنازل من الآحاد و الألوف رابعها و ثالث الألوف أو رابع المآت هو مآت الألوف.

وَ أَمّا في القِسْمَةِ فَيَكُونُ نِسْبَةُ الآحادِ إِلَي الخارِجِ مِنَ القِسْمَةِ كَنِسْبَةِ المَقْسُومِ عَلَيْهِ إِلَى المَقْسُومِ مَثَلاً إذا قَسَّمْنا الأُلُوفَ عَلَى المِآتِ وَ الأُلُوفُ ثاني المَنازِلِ مِنَ المِآتِ يَكُونُ خارِجُ القِسْمَةِ هِيَ العَشَراتِ فَإِنَّها في ثاني المَنازِلِ مَن الآحادِ وَ إذا كانَتْ مَعَنا مَنازِلُ عِدَّةٍ نُريدُ أَنْ نَضْرِ بِها في مَنازِلِ عِدَّةٍ إِحْتَجْنا إِلىٰ ضَرْبِ كُلِّ مَنْزِلٍ في كُلِّ مَنْزِلٍ فَيَقَعُ في العَمَلِ الضَّرْبُ مِراراً بِعِدَّةِ الحاصِلِ مِنْ ضَرْبِ عِدَّةِ مَنازِلِ المضروب فيه و إذا قَسَّمْنا عِدَةَ مَنازِلَ عَلى عِدَةِ مَنازِلَ إِحْتَجْنا إِلَي القِسْمَةِ مِراراً تَزيدُ عَلى الواحِدِ بِعِدَّةِ فَضْلِ عِدَةِ مَنازِلِ المَقْسُومِ عَلَيْهِ.

الفصل الثالث فى انواع الاعمال و ضوابط الكسر

أَلجَمْعُ سِتَةُ أَنْواعٍ ١ صِحاحٌ مَعَ صِحاحٍ ٢ كُسُورٌ مَعَ كُسُورٍ ٣ صِحاحٌ مَعَ كُسُورٍ وَ صِحاحٍ ٤ كُسُورٌ مَعَ صِحاحٍ وكُسُورٍ ٥ كُسُورٌ مَعَ كُسُورٍ وَ صِحاحٍ ٦ صِحاحٌ مَعَ صِحاحٍ وَ كُسُورٍ و في النَّوعِ الثاني وَ الخامِسِ و السَّادِسِ نَحْتاجُ إِلىٰ تَجْنِيسِ المَخْرَجِ بِأَنْ نَضْرِبَ كُلَّ واحِدٍ مِنَ الخارِجِيْنِ

فِي كُلِّ واحِدٍ مِنَ الْكَسْرَيْنِ عَلَى التَّبادُلِ وَ يُوضَعُ كُلُّ واحِدٍ مِنْ حاصِلِ الضَّرْبَيْنِ مَكانَ الْكَسْرِ الْمَضْروبِ فيه وَ يُضْرَبُ الْمَخْرَجُ فِي الْمَخْرَجِ فَيَخْرُجُ الْمَخْرَجُ الْمُشْتَرَكُ مِثالُهُ أَرَدْنا أَنْ نُجَنِّسَ مَخْرَجَ الثُّلْثَيْنِ وَ الثَّلاثَةِ الأَرْباعِ وَ الثُّلْثانِ هُما إِثْنانِ مِنْ ثَلثَةٍ وَ الثَّلثَةُ الأَرْباعِ هِيَ ثَلثَةٌ مِنْ أَرْبَعَةٍ فَنَضْرِبُ الثَّلثَةَ الَّتِي هِيَ الْمَخْرَجُ فِي الثَّلثَةِ الَّتِي هِيَ الْكَسْرُ وَ نَضَعُهُ بَدَلَ الْكَسْرِ فِي الثَّلثَةِ الأَرْباعِ وَ نَضْرِبُ الأَرْبَعَةَ فِي الإِثْنَيْنِ وَ نَضَعُهُ بَدَلَ الْكَسْرِ فِي الإِثْنَيْنِ وَ نَضْرِبُ الثَّلثَةَ فِي الأَرْبَعَةِ فَيَحْصَلُ الْمَخْرَجُ الْمُشْتَرَكُ وَ يَصِيرُ الْكَسْرُ الأَوَّلُ ثَمانِيَةً مِنْ اثْنَي عَشَرَ وَ الْكَسْرُ الثاني تِسْعَةٌ مِنْها ثُمَّ نَجْمَعُ الْكَسْرَيْنِ وَ نَسْقُطُ مِنَ الْحاصِلِ مِثْلَ الْمَخْرَجِ وَنَزِيدُ لَهُ واحِداً عَلَى الصِّحاحِ وَ نَزِيدُ الصِّحاحَ عَلَى الصِّحاحِ إِنْ كانَتا

امّا التَّفْرِيقُ فَسَبْعَةُ أَنْواعٍ ١ الصِّحاحُ مِنَ الصِّحاحِ ٢ الْكُسُورُ مِنَ الْكُسُورِ ٣ الْكُسُورُ مِنَ الصِّحاحِ ٤ الصِّحاحُ مِنَ الصِّحاحِ وَ الْكُسُورِ ٥ الصِّحاحُ وَ الْكُسُورُ مِنَ الصِّحاحِ

٦ الْكُسُورُ مِنَ الصِّحاحِ وَ الْكُسُورِ ٧ الصِّحاحُ وَ الْكُسُورُ مِنَ ــ الصِّحاحِ وَ الْكُسُورِ وَ تَحْتاجُ إلىٰ تَجْنِيسِ الْمَخْرَجِ في النَّوعِ الثاني وَ الْخامِسِ وَ السابِعِ تَنْقُصُ الصِّحــاحَ مِنَ الصِّحاحِ إذا كانَتا وَ الْكُسُورَ مِنَ الْكُسُورِ إنْ أمْكَنَ وَ إلّا اَلْقَيْنا مِنَ الصِّحاحِ الْمَنْقُوصِ مِنْهــا واحِــداً وَزِدْنا الْمَخْرَجَ عَلَى الْكَسْرِ الْمَنْقُوصِ مِنْها وَ نَقَصْنا الْكَسْرَ الْمَنْقُوصَ مِنْهُ وَ ما بَقِيَ كانَ كَسْراً مَنْسُوباً إلَي الْمَخْرَجِ الْمُشْتَرَكِ وَ أمّا في النَّوْعِ الثالِثِ وَ السادِسِ أسْقَطْنا واحِداً مِنَ الصِّحاحِ الْمَنْقُوصِ مِنْهــا وَ نَقَصْنا الْكَسْرَ الْمَنْقُوصَ مِنْ مَخْرَجِهِ فَيَكُــونُ الباقِي كَسْراً مِنَ الْمَنْقُوصِ مِنْهُ مِنْ ذلِكَ الْمَخْرَجِ بِعَيْنِه .

اما التضعيف

فَيَكُونُ ثَلٰثَةُ أنْواعٍ ١ تَضْعِيفُ الصِّحاحِ ٢ تَضْعِيفُ الْكُسُورِ ٣ تَضْعِيفُ الصِّحاحِ وَ الْكُسُورِ نُضَعِّفُ الصِّحاحَ وَ نُنَصِّفُ الْمَخْرَجَ إنْ كانَ زَوْجاً وَ نُضَعِّفُ الْكَسْرَ إنْ كــانَ الْمَخْرَجُ فَرْداً فَإنْ زادَ عَلَي الْمَخْرَجِ نَقَصْنا الْمَخْرَجَ مِنْهُ وَزِدْنا

واحِداً عَلَى الصِّحاحِ أَمّا التَّنْصِيفُ فَثَلٰثَةُ أَنْواعٍ ايضاً مِثْلُ ذٰلِكَ فَنُنَصِّفُ الصِّحاحَ إِنْ كانَ زَوْجاً أَوْ نُسْقِطُ واحِداً وَ نَضَعَ بَدَلَه نِصفاً إِنْ لَمْ يَكُنْ مَعَ الصِّحاحِ كسرٌ ثُمَّ نُنَصِّفُ الصِّحاحَ وَ إِنْ كانَ مَعَها كَسْرٌ زِدْنا الْمَخْرَجَ عَلَى الكَسْرِ بَدَلَ الواحِدِ الْمُسْقَطِ ثُمَّ نَصَفْنا [illegible] نصفنا الْمَخْرَجَ إِنْ كانَ الكَسْرُ فَرْداً .

و اما الضرب

فَسِتَّةُ أَنْواعٍ كَأَنْواعِ الجَمْعِ فَضَرْبُ الصِّحاحِ في الصِّحاحِ مَعْلومٌ مِمّا مَرَّ وَضَرْبُ الكُسُورِ في الكُسُورِ يَكُونُ بِتَأْليفِ أَحدِها بِالآخرِ مَثَلًا النِّصفُ في الثُّلُثِ يَكُونُ نِصْفُ الثُّلُثِ وَ الثُّلُثُ في الرُّبعِ يَكُونُ ثُلُثُ الرُّبعِ وَضَرْبُ الكُسُورِ في الصِّحاحِ يَكُونُ بِتَضْعِيفِ الكُسُورِ بِعدّةِ آحادِ الصِّحاحِ وكذٰلِكَ ضَرْبُ الصِّحاحِ في الكُسُورِ وَ يَقَعُ في ضَرْبِ الصِّحاحِ وَ الكُسُورِ في الصِّحاحِ وَ الكُسُور أَرْبَعَةُ أَضْرُبٍ ١ الصِّحاحُ في الصِّحاحِ ٢ الصِّحاحُ في الكُسُورِ ٣ الكُسُورُ

فِي الصِّحاحِ ٤ الكُسُورُ فِي الكُسُورِ وَإِنْ شِئْنا جَنَّسنـــا الصِّحاحَ
وَ الكُسُورَ الواقِعَتَينِ مَعاً فِي المَضروبِ بِأَنْ نَضْرِبَ الصِّحاحَ
فِي مَخرَجِ الكُسُورِ وَ نَزِيدُ الكُسورَ عَلَى الحاصِلِ فَيكُونُ كُلُّها
كُسوراً ٭ وَ كَذٰلِكَ فِي المَضْرُوبَ فِيهِ إِنْ إِجتَمَعَا فيهِ ثُمَّ نَضرِبُ
الكسورَ المُجَنَّسةِ مِنَ المَضرُوبِ فِي مِثْلِها مِنَ المَضرُوبِ فِيهِ
وَنُقَسِّمَ الحاصِلَ عَلىٰ ما خَرَجَ مِنْ ضَرْبِ أَحدِ المَخْرَجَيْنِ فِي الآخَرِ
فَإِنْ كانَ فِي طَرَفِ صِحاحٌ وَحْدَها او كُسُورٌ وَحدَهٰا لَمْ نَحْتَجْ
إِلَى التَّجْنِيسِ وَ نُقَسِّمُ الحاصِلَ عَلَى المَخرَجِ الواقِـعِ فِي أَحدِ
الطَّرَفَينِ فَماخَرَجَ فَصِحاحٌ وَ ما بَقِيَ فَكُسورُ وَمَجْمُوعُهما الحاصِلُ
مِنَ الضَّربِ ٭

اَمّا القِسْمَةُ فَتِسْعَةُ أَنْواعٍ ١ الصِّحاحُ عَلَى الصِّحاحِ ٢ الصِّحاحُ
عَلَى الكُسُورِ ٣ الصِّحاحُ عَلَى الصِّحاحِ وَ الكُسُورِ ٤ الكُسورُ
عَلَى الصِّحاحِ ٥ الكُسُورُ عَلَى الكُسُور ٦ الكُسُورُ عَلَى الصِّحاحِ
وَ الكُسُورِ ٧ الصِّحاحُ وَ الكُسورُ عَلَى الصِحاحِ ٨ الصِّحاحُ

وَ الكُسورُ عَلَي الكُسورِ ٩ الصِّحاحُ وَ الكُسورُ عَلَى الصِّحاحِ وَ الكُسورِ وَ الطَّريقُ فيهِ أَنْ يُجَنَّسُ المَخْرَجانِ إنْ وَقَعَ في الطَّرَفينِ ثُمَّ نُجَنِّسُ الصِّحاحَ وَ الكُسورَ في أيِّ طَرَفٍ إجْتَمَعَتا فيهِ حَتّى يَصيرُ المَقْسُومُ وَ المَقْسُومُ عَلَيْهِ جَميعاً إمّا كُسوراً صِنْفَيْنِ في مَخْرَجٍ واحِدٍ أَوْ صِحاحاً صِنْفَيْنِ ثُمَّ يُقَسَّمُ المَقْسومُ عَلَى المَقسومِ عَلَيْهِ فَما خَرَجَ فَصِحاحٌ وَ ما بَقِى فَكُسورٌ مَخْرَجُهما المَقْسومُ عَلَيْهِ وَ هُوَ الخارِجُ مِنَ القِسْمَةِ

الفصل الرابع

في مَراتِبِ الأَموالِ وَ الكُعوبِ كُلُّ عَدَدٍ ضُرِبَ في نَفْسِهِ يُسَمَّىٰ جَذْراً وَ الْحاصِلُ مِنْ ضَرْبِه في نَفْسِه مَجْذُوراً وَ مُرَبَّعاً وَ مالاً وَ إذا ضُرِبُ الْجَذْرُ في المالِ يُسمّى كَعْباً وَ يُسمّي الحاصِلْ مُكَعَّباً وَ يُقالُ لِلْمُكَعَّبِ كَعْبٌ ايضاً وَ إذا ضُرِبَ الجَذْرُ فيهِ كانَ الْحاصِلُ مالَ الْمالِ وَ إذا ضُرِبَ الْجَذْرُ فيهِ حَصَلَ مالُ الكَعْبِ وَ بَعْدَهُ كَعْبُ الكَعْبِ ثُمَّ مالُ مالِ الكَعْبِ ثُمَّ مالْ كَعْبِ الكَعْبِ ثُمَّ كَعْبُ كَعْبِ الكَعْب

وَ هكَذا عَلى التَّرْتيبِ تَنقَلِبُ أَحدُ الكُعوبِ إليٰ مالَيْنِ ثُمَّ أَحدُ هما إلَي الكَعْبِ ثُمَّ الآخَرُ ايضاً إلي الكَعْبِ تَزيدُ فيِ الْمَرتَبَةِ الرّابعةِ مِنْ كُلِّ كَعْبٍ كَعْبٌ وَ الْحاصِلُ مِنْ ضَرْبِ المالِ في نَفْسِهِ مالُ المالِ وَ مِنْ ضَرْبِهِ في مالِ المالِ كَعْبُ الكَعْبْ وَ الضَّابِطُ فيهِ أَنْ تَجْمَعَ الْأَلفاظَ وَ نُقَدِّمَ ما هُوَ أَقْرَبُ إلَي الْجَذرِ وَ نَرُدُّ كُلَّ ثلٰثَةِ أَموالٍ إلىٰ كَعْبَيْنِ

ثُمَّ أَعْلم أَنَّ نِسْبَةَ الواحِد إلَى الْجَذرِ كَنِسْبَةِ الْجَذرِ إلَى المالِ وَ نِسْبَةِ المالِ إلَي الكَعْبِ وَ هكَذا عَلي التَّرتيبِ وَ بِالعَكْسِ نِسْبَةُ الكَعْبِ إلَي المالِ كَنِسْبَةِ المالِ إلَي الْجَذرِ وَ نِسْبَةِ الْجَذرِ إلَى الواحِدِ.

وَ ايضاً أَلَّذي يَكُونُ نِسْبَةُ الواحِدَ إلَيْهِ كَنِسْبَةِ الْجَذْرِ إلَي الواحِدِ مِنَ الْجَهَةِ الأُخرى يُسَمّى جُزْءَ الْجَذرِ وَ نِسْبَةُ الواحِدِ إلىٰ جُزْءِ الْجَذرِ كَنِسْبَةِ جُزْءِ الْجَذرِ إلىٰ جُزْءِ المالْ وَ هكَذا تَذهَبُ مِنَ الْجِهَةِ الأُخرىٰ ايضاً إلىٰ غَيرِ النَّهايَةِ وَ يَكُونُ الواحِدُ مُتَوَسِّطاً بَيْنَ الْمَراتِبِ الغَيرِ الْمُتناهِيَةِ

مِنْ كلِّ واحِدٍ مِنْ جِهَتَيْهِ وَ يَكُونُ الْحاصِلُ مِنْ ضَرْبِ
جُزْء الجذرِ في نَفْسِه جُزء المالِ وَعَلَى التَّرتيبِ المذكورِ
وَ الْحاصِلُ مِنْ ضَرْبِ الْجذرِ في جُزء الْجذرِ واحِدٌ وَكَذلِكَ
جُزء المالِ في المالِ وَ إذا قيلَ مالُ المالِ في جُزء المالِ
في أيِّ مَرْتَبَةٍ يَكُونُ فانْظُرْ في أيِّ مَرْتَبَةٍ كُلٌّ واحِدٍ مِنْهُما
مِنَ الواحِد فكانَ مالُ المالِ في الْمَرْتَبَةِ الثّالِثَةِ مِنَ
الْجِهَةِ الأُخرى وَ يَكُونُ الْجِهَتانِ مُتَخالِفَتَيْنِ أَنْقُص الثَّلثَةَ
مِنَ الْخَمْسَةِ بَقِيَ إثْنانِ وَ مِمّا في جانِبِ مالِ المالِ وَ الْمَرْتَبَةُ
الثّانِيَةُ مِنَ الْواحِدِ في ذلِكَ الْجانِبِ مَرْتَبَةُ الْجذرِ فَقيلَ
الحاصِلُ جَذْرٌ وَ علَى هذَا القِياسْ.

و اما القسمة

فَإِنْ أَرَدْتَ أَنْ تُقَسِّمَ مَرْتَبَةً علَى مَرْتَبَةٍ فَإِنْ كانا
مِنْ جِنْسٍ واحِدٍ كانَ كلُّ الْحاصِلِ آحاداً مَثَلًا خَمْسَةُ أَموالٍ
علَى مالَيْنِ الْحاصِلُ مِنْهُ إثْنانِ وَ نِصْفٌ وَ بِالعَكْسِ الْحاصِلُ
مِنْهُ خُمْسَا الواحِد وَ إنْ كانا مِنْ جِنْسَيْنِ وَ كانا في جِهَة

واحِدَةٍ مِثْلُ قِسْمَةِ أَمْوالِ الْأَمْوال عَلي الكُعُوبِ وَ الفَضْلُ بَيْنَ مَرْتَبَتِهِا واحِدٌ أَعْني مَرْتَبَة مالِ المال تالي مَرْتَبَة الكَعْبِ فالحاصِلُ يَكُونُ جَذْراً وَ إِنْ كانَ بِالعَكْسِ أَعْني قِسْمَةَ الأَسفَل عَلَى الأَعلىٰ كانَ الحاصِلُ مِنَ الجِهَةِ الأُخرىٰ وَهُوَ جُزْءُ الجَذرِ وَ إِنْ كانا في جِهَتَينِ مِثْلُ قِسْمَةِ الكَعْبِ عَلىٰ جُزْءِ المالِ نَظَرْنا فَوَجَدنا الكَعْبَ مِنَ الجَذرِ في ثالِثةِ المَراتِبِ وَ المال مِنهُ في ثانِيَتِها نَجْمَعُهما يَكُونُ خَمْسَةً نُقَسِّمُ الكَعْبَ عَلىٰ جُزءِ المالِ يَكُونُ خامِسَةُ المَراتِبِ مِنْ جانِبِ الفوقِ وَهوَ مالُ الكَعْبِ وَ بِالعَكسِ يَكُونُ في خامِسَةِ المَراتِبِ مِنْ جانِبِ التَّحتِ وَ هُوَ جُزءُ مالِ الكَعْبِ وَ عَلىٰ ذلِكَ نُقاسُ في الكل .

الباب الثانى فى استخراج المجهولات و يشتمل على فصول الفصل الاول

في مَعرِفَةِ المَجهُولاتِ الواقِعَةِ في الأَربَعَةِ المُتَناسِبَةِ إِذا كانَ مَعَنا ثَلٰثَةُ أَعدادٍ مُتَناسِبَةٍ نِسبَةُ الأَوَّلُ إِلىٰ الثّاني كَنِسبَةِ الثّاني إِلىٰ الثّالِثِ فَإِنْ كانَ أَحَدُ الطَّرفَينِ مَجهُولاً

قَسَّمْنا مُرَبَّعُ الوَسَطِ عَلَي الطَّرَفِ الْمَعْلُومِ فَما حَصَلَ فَهُوَ طَرَفُ الْمَجْهُولِ وَ إِنْ كانَ الوَسَطُ مَجْهُولاً ضَرَبْنا أَحَدَ الطَّرَفَيْنِ في الآخَرِ وَ أَخَذْنا جَذْرَه فَما حَصَلَ فَهُوَ الوَسطُ وَ إِنْ كانَ مَعَناأَرْبَعَةُ أَعدادٍ مُتَناسِبَةٍ نِسْبَةُ الأَوَّلِ إِلَي الثاني كَنِسْبَةِ الثالِثِ إِلَى الرّابِعِ فَإِنْ كانَ أَحَدُ الطَّرَفَيْنِ مَجْهُولاً ضَرَبْنا الثاني في الثالِثِ وَ قَسَّمْناهُ عَلَي الطَّرَفِ الْمَعْلُومِ فَما حَصَلَ فَهُوَ الطَّرَفُ الْمَجْهُولُ وَ إِنْ كانَ أَحَدُ الوَسَطَيْنِ مَجْهُولاً ضَرَبْنا أَحَدَ الطَّرَفَيْنِ في الآخَرِ وَ قَسَّمْناهُ عَلَى الوَسَطِ الْمَعْلُومِ فَما خَرَجَ فَهُوَ الوَسَطُ الْمَجْهُولُ

الفصل الثانى فى مقدمات علم الجبر والمقابلة

مِنْ عادَةِ أَهلِ هذَ العِلْمِ إِنَّهُمْ سَمُّوا الْمَجْهُولَ شَيْئاً وَ يَتَصَرَّفُونَ فيهِ حَتّي يَقَعَ بِإزاء مَعْلُومٍ فَيَصِيرُ مَعْلوماً وَ يَسَمُّوا الْمُتَساويينِ بِالْمُتَعادِلَينِ وَ إذا ضَرَبُوا الشَّيْئَ في نَفْسِهِ صارَ جَذْراً وَ الْحاصِلُ مالاً وَ الْمُعادَلَةُ بَيْنَ مَراتِبِ الآحادِ وَ الْجَذْرِ وَ الأَموالِ يَكُونُ إما في مَفْرَداتٍ أَوْ مُقْتَرَناتٍ

وَ الْمُفرَداتُ ثلٰثٌ الأَوَّلُ مالٌ يَعْدِلُ شَيْئاًالثاني مالٌ يَعْدِلُ جَذْراً أَلثالِثُ شَيْئٌ يَعْدِلُ عَدَداً وَ الْمُقْتَرِنَاتُ ثَلٰثَةُ الأَوَّلُ مالٌ وَ شَيْئٌ يَعْدِلُ عَدَداًالثاني مالٌ وَعَدَدٌ يَعْدِلُ شَيْئاً الثالِثُ شَيئٌ وَعَدَدٌ يَعْدِلُ مالاً فَهٰذِهِ مَسائِلُ الستُ الجَبْرِيةُ وَ أَكْثَرُ الْمَجْهُولاتِ لِسَهْلِ التَناوُلِ يَستَخرِجُ بِها وَ بَعضُ الْمُتَأَخّرين إعتَبَر الكَعْبَ مَعهاوح تَزيدُ الْمُفَرداتُ وَ في الإقتِرانيات تَزيدُ الثُّنائيات وَ تَحْدِثُ الثُّلاثيات وَ تَبْلغُ الْمَسائلُ خَمْساً وَعِشرينَ مَسْئَله وَ قَلَّ ما يَستَعْمَلُ ذلِكَ وَ إن اسْتَعْمَل الكَعْبُ وَ ما بَعْدَها حُدثَتْ مُفْرَداتٌ و إقْتَرانيّاتٌ بِلا نَهايَةٍ •

الفصل الثالث

فيما نَحْتاجُ اليهِ في الْجَمْعِ مِنَ الأَعمالِ إذا كانَ بَعْضُ الْمَقاديرِ مَجْهُولَةً أَمّا في الْجَمْعِ فَإذا كانَ مَعَنا أَجناسٌ مِنْ أَعدادٍ وَأَشياء وَأَموالٍ نَزيدُ الجِنْسَ عَلَىالجِنسِ فَإنْ لَمْ يَكُنْ فيالْمَزيدِأَثبَتْناهُ في خِلالِ أَجناسِهِ وَ إنْ أَرَدْنا أَنْ نَجمَعَ جَذْري مالينِ مُخْتَلِفَينِ ضَرَبْنا أَحَدَ المالينِ في الآخَرِ وَضاعَفْنا جَذْرَ

الحاصِلِ وَزِدْنا عَلىٰ مَجْمُوعِ المالَيْنِ حَصَلَ لَنا مالٌ جَذْرُهُ يَكُونُ مِثْلَ مَجْمُوعِ الْجَذْرَيْنِ مِثالُهُ أَرَدْنا أَنْ نَجْمَعَ جَذْرَيْ أَربَعةٍ وَ تِسْعَةٍ ضَرَبْنا الأَرْبَعَة فِي التِسْعَةِ وَضاعَفْنا جَذرَ الْمَبْلَغ فَيَحْصُل اثْنَيْ عَشَرَ زِدْناهُ عَلىٰ مَجْمُوعِ المالَيْنِ حَصَلَ لَنا مالٌ جَذْرُهُ يَكُونُ مِثْلَ مَجْمُوعِ الْجَذْرَيْنِ. مَسْئَلَةٌ أَرَدْنا أَنْ نَجْمَعِ جَذْرَي أَرْبَعَةٍ وَ تِسْعَةٍ ضَرَبْنَا الأَرْبَعَة فِي التِّسْعَةِ وَضاعَفْنا جَذرَ الْمَبْلَغِ فَيَحْصُلُ اثْنَيْ عَشَرَ زِدْناهُ عَلىٰ مَجْمُوعِ الأَرْبَعَةِ وَ التِّسْعَةِ حَصَلَ خَمْسَةَ وَعِشْرُونَ وَ جَذْرُهُ يُساوِي مَجْمُوعَ جَذْرَيهِما.

الفصل الرابع فيما نحتاج اليه فى التفريق

إذا كانَ لِجِنْسِ الْمَنْقُوصِ نَظِيرٌ فِي الْمَنْقُوصِ مِنْهُ نَقَصْناهُ مِنْهُ فَإذا كانَ ما فِي الْمَنْقُوصِ مِنْهُ أَقَلّ ما فِي الْمَنْقُوصِ اسْقَطْناهُ مِنَ الْمَنْقُوصِ مِنْهُ بِقَدْرِ ما فِي الْمَنْقُوصِ وَ اسْتَثْنَي الباقي مِثالُه أَرَدْنا أَنْ نَنْقُصَ عَشَرَةً مِنْ خَمْسَةٍ وَ شَيْءٍ اسْقَطْنا مِنْ العَشَرَةِ خَمْسَةً وَ قُلْنَا للباقي شَيْئاً إلّا خَمْسَةَ فَإنْ لَمْ

يَكُنْ فِي الْمَنْقُوصِ مِنْهُ مِنْ جِنْسِ الْمَنْقُوصِ أُسْتُثْنِيَ مِنَ الْمَنْقُوصِ مِنْهُ بِقَدْرِ الْمَنْقُوصِ وَ إِنْ وَقَعَ إِسْتِثْنَاءٌ مِنْ اسْتِثْنَاءٍ كَانَ ذٰلِكَ زِيَادَةً فِي الْمَالِ مَثَلًا عَشَرَةٌ إِلَّا ثَلٰثَةً إِلَّا اثْنَيْنِ نَزِيدُ الْإِثْنَيْنِ عَلَى الْعَشَرَةِ فَيَكُونُ إِثْنَيْ عَشَرَ إِلَّا ثَلٰثَةً وَ إِنْ تُكُرِّرَ الْإِسْتِثْنَاءُ إِنْ كَانَ مَجْمُوعُ مَا فِي مَرَاتِبِ الْأَوَّلِ كَالْأَوَّلِ وَ الثَّالِثِ وَ الْخَامِسِ نَقَصْنَا مَجْمُوعَ مَا فِي مَرَاتِبِ الْأَزْوَاجِ زِيَادَةً وَ إِنْ أَرَدْنَا أَنْ نَنْقُصَ جَذْرَ مَالٍ مِنْ جَذْرِ مَالٍ نَنْقُصُ ضِعْفَ جَذْرِ حَاصِلِ ضَرْبِ أَحَدِهِمَا فِي الْآخَرِ مِنْ مَجْمُوعِهِمَا وَ نَأْخُذُ جَذْرَ مَا بَقِيَ فَهُوَ الْبَاقِي كَمَا إِذَا نَقَصْنَا الْإِثْنَيْ عَشَرَ فِي مِثَالِ الْجَمْعِ مِنْ مَجْمُوعِ الْأَرْبَعَةِ وَ التِّسْعَةِ يَبْقَى مُرَبَّعُ الْبَاقِي .

الفصل الخامس فيما يقع في التضعيف

تَضْعِيفُ كُلِّ جِنْسٍ عَلَى الْعَادَةِ وَ تَضْعِيفُ الْإِسْتِثْنَاآتِ مِرَارًا وَ إِذَا أَرَدْنَا إِنْ نُضَعِّفُ جَذْرًا كَانَ جَذْرَ أَرْبَعَةِ أَمْثَالِ مَالٍ ضِعْفِهِ مَثَلًا جَذْرَ أَرْبَعِينَ ضِعْفَ جَذْرِ الْعَشَرَةِ وَ إِنْ أَرَدْنَا أَنْ نُضَعِّفَ مالاً كَانَ جَذْرَ أَرْبَعَةِ أَمْثَالِ مَالِ مَالٍ جَذْرِهِ

ضِعْفُ مالِ ذلِكَ الْجَذْرِ

الفصل السادس فيما يقع فى التنصيف

تَنْصِيفُ كلّ جِنْسٍ عَلَى العادَةِ وإذا أرَدْنا أنْ نُنَصِّفَ جَذْرَ مالٍ كانَ جَذْرُ رُبعِ مالِهِ عَلَى جَذْرِهِ نِصْفَ مالِهِ.

الفصل السابع فيما يقع فى الضرب

ضَرْبُ الأَجناسِ في أجْناسٍ مِثلِها أوْ مُخالِفٍ لَها ظاهِرٌ مِمّا مَرَّ وَ ضَرْبُ الزّايدِ في الزّايد زايدٌ وَكَذٰلِكَ ضَرْبُ النّاقِصُ في النّاقِصِ كالإسْتِثْناء في الإسْتِثْناء وَ أمّا

ضَرْبُ الزّايدِ في النّاقِصِ فناقِصٌ مَثَلًا إذا قِيلَ عَشَرَةُ إلّا شَيأً في عَشَرَةِ إلّا شَيأً قُلْنا يَكُونُ حاصِلُه مِائَةَ وَ مالاً إلّا عِشْرَيْنَ شَيْئاً و أمّا ضَرْبُ الْجَذرِ في الْجَذْرِ حاصِلُه هُوَ جَذْرُ ما يَحْصُلُ مِنْ ضَرْبِ أحَدِ مالَيهِا في المالِ الآخَرِ مَثَلًا جَذْرُ الْحاصِلِ مِنْ ضَرْبِ مُرَبَّعِ الثّلٰثَةِ في مالٍ يَكُونُ ثَلٰثَةَ أمْثالِ جَذْرِ ذلِكَ المالِ.

وَ ايضاً إذا ضُرِبَ جَذرُ كَعْبٍ في كَعْبٍ كانَ الْحاصِلُ

جَذْراً هُوَ كَعْبُ كَعْبِ الْحَاصِلِ مِنْ ضَرْبْ أَحَدِ كَعْبيهمافي الآخَرْ

الفصل الثامن في ما يقع في القسمة

قِسْمَةُ كلّ جِنْسٍ عَلىٰ جِنْسٍ آخَرٍ مَعْلُومٌ مِمّا مَرَّ وَ الْخَارِجُ مِنْ قِسْمَةَ المَالِ عَلَي المَالِ مُرَبَّع الْحَاصِلِ مِنْ قِسْمَةِ الْجَذرِ عَلَى الْجذرِ وَ هكَذا في قِسْمَةِ الكَعْبِ عَلَى الكَعْبِ فَإِنَّ الْحَاصِلَ مِنْهُ مُكَعَّبُ حاصِلِ قِسْمَةِ الكَعْبِ عَلى الكَعْبِ وَ إِذا أَرَدْنا أَنْ نُقَسِّمَ أَجْناساً عَلىٰ جِنْسٍ نَطْلُب أَيّ شَيْئٍ نَضرِبُ في الْمَقسومِ عَلَيْهِ حَتّىٰ يَحصُلُ الْمَقْسُومُ فَما وُجِدَ فَهُوَ الْخارِجُ مِنَ القِسْمَةِ مَثَلًا إذا قيلَ نُريدُ أَنْ نُقَسِّمُ عَشَرَةَ الإِشيْئَيْنِ عَلىٰ خَمْسَةٍ وَ كانَ مَضْرُوبُ الْخَمْسَةِ في اثْنَيْنِ إِلّا خُمسَ شَيْئٍ هوَ الْمَقْسُومُ قُلْنا الْخارِجُ مِنَ القِسْمَةَ إِثنانِ إِلّا خُمْسَ شَيْئٍ

الفصل التاسع في الجبر و المقابلة

أَلْجبْرُ هُوَ حَذفُ الإِستِثْناء بِزِيادَةِ الْمُسْتَثْني عَلَي الْمُسْتَثْنيَ مِنْهُ وَ زِيادَةُ مِثْلِه عَلىٰ مُعادِلِه كى يَبْقيٰ الْمُعادِلَةُ بَيْنَهُمـا

مَحْفوظَة مِثالُه إذا قيلَ عَشَرَةُ الأَشياء تَعدِلُ مالاً نَزيدُ شَيْئاً عَلىٰ عَشَرَةِ الأَشياء يَسقُطُ مِنهُ الإستِثناء وَ عَلَي المالِ حَتّيٰ تَبْقيٰ المُعادَلَةُ مَحفوظَةً وَ تَكُونَ العَشَرَةُ مُعادَلَةً لِمالٍ وَ شَيْئٍ بعدَ الجَبرِ وَ أَمّا المُقابَلَةُ فَهُوَ أَنْ تَحذِفَ ما هُوَ مِنْ جِنسٍ واحِدٍ وتُقَدِّرَ واحِداً في المُتَعادِلَيْن حَتّيٰ يَسقُطُ التَّكرارُ بَينَهُما مِثالُهُ إذا قيلَ مالٌ وَ عَشَرَةٌ تَعدِلَ ثَلثَة أَشياء وَ سِتَّة فَتَحذِفُ السِّتَّةَ المُكَرَّرَة مِنَ الجانِبين يَبقيٰ مالٌ وَ أَربَعَةٌ تَعدِلُ ثَلثَةُ أَشياء وَ هُوَ المَقصُودُ.

الفصل العاشر فى تكميل الاجناس وردها اى ما يقع بازاء جنس واحد

وَ يَنبَغى أَنْ يكمل المالَ الواحِدَ إذا كانَ في المَسئَلَةِ مالٌ وَ الشَّيْئُ الواحِدُ إذا لَمْ يَكُنْ فيهِ مالٌ مِثالٌ آخَرِ ثاثُ مالٍ وَ رُبعُ شَيْئ تَعدِلُ خَمسَةَ وَ نِصفاً تَكمِلُ المالُ بضَربِ الأَجناسِ في ثَلثَةِ لِيَصير مالُ واحِدٌ وَ ثَلثَةُ أَرباعِ شَيْئ تَعدِل سِتَّة عَشَرَ وَ نِصفاً مِثالُ آخَرَ. مالان وَ رُبعُ مالٍ تَعدِلُ

عَشَرَةَ أَشياء وَ ثُلثَ شيئٍ وَ عِشرِينَ عدداً نجنس المالين وَ الرُّبع فيكون تِسعَةَ أَرباعٍ وَ يحصُلُ لنا أَربَعَةُ أَعدادٍ مُتناسِبَةٍ فإنَّ نِسبَةَ التِّسعَةِ إلَي الأَربَعَةِ يكونُ كنِسبَةِ عشرةِ أشياء وَ ثُلثَ شيئٍ وَ عِشرينَ عدداً إلَي المعادِلِ للمالِ وَ هُوَ مطلوبُنا فنضرِبُ الأَربَعَةَ في عَشرَةِ أَشياء وَ ثُلثَ شيئٍ يحصُلُ واحِدٌ وَ أَربعُونَ وَ ثُلثَ شيئٍ وَنُقَسِّمَه على تِسعَةِ يخرُجُ أَربعَةَ وَ سِتَّةَ عشرَ جزءاً مِن سبعَةٍ وَ عشرينَ جزءاً مِن واحِدٍ وَ ايضاً نضرِبُ أَربَعَةَ في عشرين يحصِلُ ثمانُونَ نُقَسِّمَه على تِسعَةَ يخرجُ ثمانِية وَثمانِيةُ أتساعٍ وَ يكون الجواب مالاً يعدِلُ أَربَعَة أَشيا وَ سِتَّة عشرَةَ جُزءاً مِن شيئٍ واحِدٍ وَ ثمانِيَةِ أَعدادٍ وَ ثمانِيَةِ اتساع واحِد وَ على ذلكَ القِياسُ

الفصل الحادى عشر فى مسائل الست الجبرية

أَلأَوَّلُ مالٌ يَعدِلُ أَشياءَ فالشَّيئُ عِدَّةُ الأَشياء والمالُ مُربعهُ •

الثانِيَةُ مالٌ يَعدِلُ عشَرَةَ أَشياء فالشَّيئُ عشَرَةٌ فالمال مائة

الثـانيةُ. مالٌ يَعدِلُ عدداً فالعَدَدُ مُعادِلُ المالِ وَيكونُ جذرُهُ عَديلاً لِلشَّيْئِ الثالِثَة شَيْئٌ يَعدِلُ عدداً فالعَدَدُ يُعادِلُ الشَّيْئَ وَ مُرَبَّعَةُ يُعادِلُ المـالَ وَ هذه المَسائِلُ المُفرَدَةُ

و اما المقترنات

تَزيدُ فيها العَدَدَ على مُرَبَّع نِصفِ عِدَّةِ الأشياء إذا كانَ المالُ مَعَ الأشياء مُعادِلا لِلعَدَدِ أو المـال وَحدَهُ مُعادِلاً لِلأشياء وَ العَدَدَ و تَنقُصه مِنهُ إذا كانَ المـالُ مَعَ الأعداد يَعدِلُ الأشياء وَ تأخذُ جذرَ المَجموعِ أوِ الباقي وَ تَنقُصُ نِصفَ عِدَّةِ الأشياء مِنهُ في المَسئلَةِ الأوّلِ وَ تَزيدهُ عَلَيهِ في الّتي تَتلوها وَ تَزيدهُ عَلَيهِ تارَةً وَ تَنقُصُه مِنهُ أخرى في الباقِيَة لِيَحصُلَ ما يُعادِلُ الشَّيْئَ الواحِدِ.

مثال الاول

مالٌ وَ عَشرةُ أشياء يَعدِلُ تِسعَة وَ ثَلثين نَزيدُ العَدَدَ على خَمسَة و عِشرين يَحصُلُ أربَعَةُ وَ سِتّونَ جَذرُه ثَمانِيَةٌ نَنقُصُ مِنهُ خَمسَه يَبقِيْ ثَلثَةُ وَ هُوَ شَيْئٌ واحِدٌ وَ هذِهِ

المَسْئلَةُ الأوَّلُ مِنَ المُقْتَرنات مِثالُ التى تَتلُوها مالٌ يَعْدِلُ عَشَرَةَ أشياء وَ أَرْبعةَ وَ عِشرَينَ تزيدُ العَدَدَ على خَمْسَة وَ عِشرينَ يَحْصِلُ مِنْهُ تِسْعَة وَ أَرْبعُونَ جَذرُهُ سَبْعَةَ تزيدُ خَمْسَه عَلَيْهُ يَحْصِلُ اثني عشَرَ وَ هُوَ شَيْئٌ واحِدٌ وَ هـذِه المَسْئلَةُ الثانِيَةُ مِنَ المُقْتَرناتِ مِثالُ الباقِية مـالٌ وَ أَحَـدَ وَ عِشْرُونَ يَعْدِلُ عَشَرَةَ أشياء نَنقُصُ العَدَدَ مِنْ خَمْسَةَ وَ عشرينَ يَبْقَى أَرْبَعَة جَذرُهُ اثْنانِ تزيدُه على خَمْسَة تارَةً فَيكُونُ الشَّيْئُ سَبْعَةً وَ تَنقِصُه مِنْهُ تارَةً فَيكُونُ الشَّيْئُ ثَلٰثَةَ وَ عَلى تَقْديرِ الزّيادَةِ يَكونُ المـالُ تِسْعَةَ وَأَرْبعينَ وَ عَلي تَقدير النُّقْصانِ تِسْعَةَ وَ هذِهِ المَسْئلَةَ الثالِثَةُ وَ ذالِكَ ما أرَدْناه .

انتشارات دانشگاه تهران

۱ - وراثت (۱)	تألیف دکتر عزت‌الله خبیری
۲ - A Strain Theory of Matter	» » محمود حسابی
۳ - آراء فلاسفه در بارهٔ عادت	ترجمهٔ » برزو سپهری
٤ - کالبدشناسی هنری	تألیف » نعمت‌الله کیهانی
٥ - تاریخ بیهقی جلد دوم	تصحیح سعید نفیسی
٦ - بیماریهای دندان	تألیف دکتر محمود سیاسی
۷ - بهداشت و بازرسی خوراکیها	» » سرهنگ شمس
۸ - حماسه سرائی در ایران	» » ذبیح‌الله صفا
۹ - مزدیسنا و تأثیر آن در ادبیات پارسی	» » محمد معین
۱۰- نقشه برداری جلد دوم	» مهندس حسن شمسی
۱۱- گیاه شناسی	» حسین گل گلاب
۱۲- اساس‌الاقتباس خواجه نصیر طوسی	بتصحیح مدرس رضوی
۱۳- تاریخ دیپلوماسی عمومی جلد اول	تألیف دکتر حسن ستودهٔ تهرانی
۱٤- روش تجزیه	» » علی‌اکبر پریمن
۱٥- تاریخ افضل - بدایع‌الازمان فی وقایع کرمان	فراهم‌آوردهٔ دکتر مهدی بیانی
۱٦- حقوق اساسی	تألیف دکتر قاسم زاده
۱۷- فقه و تجارت	» زین‌العابدین ذوالمجدین
۱۸- راهنمای دانشگاه	—
۱۹- مقررات دانشگاه	—
۲۰- درختان جنگلی ایران	» مهندس حبیب‌الله ثابتی
۲۱- راهنمای دانشگاه بانگلیسی	—
۲۲- راهنمای دانشگاه بفرانسه	
۲۳- Les Espaces Normaux	تألیف دکتر هشترودی
۲٤- موسیقی دورهٔ ساسانی	» مهدی برکشلی
۲٥- حماسه ملی ایران	ترجمهٔ بزرگ علوی
۲٦- زیست شناسی (۲) بحث در نظریهٔ لامارک	تألیف دکتر عزت‌الله خبیری
۲۷- هندسه تحلیلی	» » علینقی وحدتی
۲۸- اصول گداز و استخراج فلزات جلد اول	تألیف دکتر یکانه حایری
۲۹- اصول گداز و استخراج فلزات » دوم	» » »
۳۰- اصول گداز و استخراج فلزات » سوم	» » »

۳ـ ریاضیات در شیمی	نگارش دکتر هورفر
۳۰ـ جنگل شناسی جلد اول	» مرحوم مهندس کریم ساعی
۳۱ـ اصول آموزش و پرورش	» دکتر محمد باقر هوشیار
۳ـ فیزیولژی گیاهی جلداول	» » اسمعیل زاهدی
۳۱ـ جبر و آنالیز	نگارش دکتر محمدعلی مجتهدی
۳ـ گزارش سفر هند	» » غلامحسین صدیقی
۳۰ـ تحقیق انتقادی در عروض فارسی	» » پرویز ناتل خانلری
۳۰ـ تاریخ صنایع ایران ـ ظروف سفالین	» » مهدی بهرامی
۳۰ـ واژه نامه طبری	» » صادق کیا
۴ـ تاریخ صنایع اروپا درقرون وسطی	» عیسی بهنام
۴ـ تاریخ اسلام	» دکتر فیاض
۴۰ـ جانورشناسی عمومی	» » فاطمی
۴۰ـ Les Connexions Normales	» » هشترودی
۴ـ کالبد شناسی توصیفی(۱) ـ استخوان‌شناسی	» دکتر امیراعلم ـ دکتر حکیم دکتر کیهانی ـ دکتر نجم‌آبادی ـ دکتر نیک‌نفس ـ دکتر نائینی
۴۱ـ روانشناسی کودک	نگارش دکتر مهدی جلالی
۴۰ـ اصول شیمی پزشکی	» » آ. وارتانی
۴۰ـ ترجمه و شرح تبصرهٔ علامه جلداول	» زین‌العابدین ذوالمجدین
۴۰ـ اکوستیک «صوت» (۱) ارتعاشات ـ سرعت	» دکتر ضیاء الدین اسمعیل بیگی
۴۰ـ انگل شناسی	» » ناصر انصاری
۵ـ نظریه توابع متغیر مختلط	» » افضلی‌پور
۵ـ هندسه ترسیمی و هندسه رقومی	» احمد بیرشک
۵ـ درس‌اللغة والادب (۱)	» دکتر محمدی
۵۱ـ جانور شناسی سیستماتیک	» » آزرم
۵۰ـ پزشکی عملی	» » نجم‌آبادی
۵۱ـ روش تهیه موادآلی	» » صفوی گلپایگانی
۵۰ـ مامائی	» » آهی
۵۰ـ فیزیولژی گیاهی جلددوم	» » زاهدی
۵ـ فلسفه آموزش و پرورش	» دکتر فتح‌الله امیرهوشمند
۵ـ شیمی تجزیه	» » علی‌اکبر پریمن
۶۰ـ شیمی‌عمومی	» مهندس سعیدی
۶۰ـ امیل	ترجمهٔ مرحوم غلامحسین زیرک‌زاده
۶۱ـ اصول علم‌اقتصاد	تألیف دکتر محمود کیهان
۶۲ـ مقاومت مصالح	» مهندس گوهریان
۶۴ـ کشت گیاه حشره کش پیرتر	» مهندس میردامادی
۶۴ـ آسیب شناسی	» دکتر آرمین

۶۶ـ مکانیك فیزیك	تألیف دکتر کمال جنابی
۶۷ـ کالبدشناسی توصیفی(۲) ـ مفصل شناسی	» » امیراعلم ـ دکتر حکیم، دکتر کیهانی ـ دکتر نجم آبادی ـ دکتر نیك نفس
۶۸ـ درمانشناسی جلد اول	تألیف دکتر عطائی
۶۹ـ درمانشناسی »دوم	» » »
۷۰ـ گیاه شناسی ـ تشریح عمومی نباتات	» مهندس حبیب‌الله ثابتی
۷۱ـ شیمی آنالیتیك	» دکتر گاگیك
۷۲ـ اقتصادجلداول	» » علی‌اصغر پورهمایون
۷۳ـ دیوان سیدحسن غزنوی	بتصحیح مدرس رضوی
۷۴ـ راهنمای دانشگاه	—
۷۵ـ اقتصاد اجتماعی	تألیف دکتر شیدفر
۷۶ـ تاریخ دیپلوماسی عمومی جلد دوم	» » حسن ستوده تهرانی
۷۷ـ زیبا شناسی	» علینقی وزیری
۷۸ـ تئوری سنتتیك گازها	» دکتر روشن
۷۹ـ کارآموزی داروسازی	» » جنیدی
۸۰ـ قوانین دامپزشکی	» » میمندی‌نژاد
۸۱ـ جنگل‌شناسی جلد دوم	» مرحوم مهندس ساعی
۸۲ـ استقلال آمریکا	» دکتر مجیر شیبانی
۸۳ـ کنجکاویهای علمی و ادبی	—
۸۴ـ ادوار فقه	» محمود شهابی
۸۵ـ دینامیك گازها	» دکتر غفاری
۸۶ـ آئین دادرسی دراسلام	» محمد سنگلجی
۸۷ـ ادبیات فرانسه	» دکتر سپهبدی
۸۸ـ از سربن تا یونسکو ـ دو ماه در پاریس	» » علی‌اکبر سیاسی
۸۹ـ حقوق تطبیقی	» » حسن افشار
۹۰ـ میکروب‌شناسی جلد اول	تألیف دکتر سهراب ـ دکتر میردامادی
۹۱ـ میزراه‌جلد اول	» » حسین گلزی
۹۲ـ » » دوم	» » » »
۹۳ـ کالبد شکافی (تشریح عملی دست‌وپا)	» » نعمت‌الله کیهانی
۹۴ـ ترجمه وشرح تبصره علامه جلد دوم	» زین‌العابدین ذوالمجدین
۹۵ـ کالبد شناسی توصیفی (۳) ـ عضله شناسی	» دکتر امیراعلم ـ دکتر حکیم دکتر کیهانی ـ دکتر نجم آبادی ـ دکتر نیك نفس ـ
۹۶ـ » » (۴) ـ رگ شناسی	» » » »
۹۷ـ بیماریهای گوش وحلق وبینی جلداول	تألیف دکتر جمشید اعلم
۹۸ـ هندسهٔ تحلیلی	» » کامکار پارسی
۹۹ـ جبر و آنالیز	» » » »
۱۰۰ـ تفوق وبرتری اسپانیا (۱۵۵۹ـ۱۶۶۰)	» » بیانی

۱ـ کالبدشناسی توصیفی ـ استخوان‌شناسی اسب	تألیف دکتر میر بابائی
۱ـ تاریخ عقاید سیاسی	» » محسن عزیزی
۱ـ آزمایش و تصفیه آبها	نگارش » محمد جواد جنیدی
۱ـ هشت مقاله تاریخی وادبی	» نصرالله فلسفی
۱ـ فیه مافیه	» بدیع‌الزمان فروزانفر
۱ـ جغرافیای اقتصادی جلد اول	» دکتر محسن عزیزی
۱ـ الکتریسیته وموارد استعمال آن	» مهندس عبدالله ریاضی
۱ـ مبادلات انرژی درگیاه	» دکتراسمعیل زاهدی
۱ـ تلخیص البیان عن مجازات القران	» سید محمد باقر سبزواری
۱ـ دو رساله ـ وضع الفاظ و قاعده لاضرر	» محمود شهابی
۱ـ شیمی آلی جلداول تئوری واصول کلی	» دکتر عابدی
۱ـ شیمی آلی «ارگانیك» جلداول	» » شیخ
۱ـ حکمت الهی عام و خاص	نگارش مهدی‌قمشهٔ
۱ـ امراض حلق و بینی و حنجره	» دکتر علیم مروستی
۱ـ آنالیز ریاضی	» » منوچهر وصال
۱ـ هندسه تحلیلی	» » احمد عقیلی
۱ـ شکسته بندی جلد دوم	» » امیر کیا
۱ـ باغبانی (۱) باغبانی عمومی	» مهندس‌شیبانی
۱ـ اساس التوحید	» مهدی آشتیانی
۱ـ فیزیك پزشکی	» دکترفرهاد
۱ـ اکوستیك «صوت» (۲) مشخصات صوت - لوله ـ تار	» » اسمعیل‌بیگی
۱ـ جراحی فوری اطفال	» » مرعشی
۱ـ فهرست کتب اهدائی آقای مشکوة (۱)	» علینقی منزوی تهرانی
۱ـ چشم‌پزشکی جلداول	» دکتر ضرابی
۱ـ شمی فیزیك	» » بازرگان
۱ـ بیماریهای گیاه	» » خبیری
۱ـ بحث در مسائل پرورش اخلاقی	» » سپهری
۱ـ اصول عقاید و کرائم اخلاق	» زین‌العابدین ذوالمجدین
۱ـ تاریخ کشاورزی	» دکتر تقی بهرامی
۱ـ کالبدشناسی انسانی (۱) سر و گردن	» » حکیم ودکتر گنج‌بخش
۱ـ امراض واگیر دام	» » رستگار
۱ـ درس اللغة والادب (۲)	» » محمدی
۱ـ واژه نامه گرگانی	» » صادق کیا
۱ـ تك یاخته‌شناسی	» » عزیز رفیعی
۱ـ حقوق اساسی چاپ پنجم (اصلاح شده)	» » قاسم زاده
۱ـ عضله وزیبائی پلاستیك	» » کیهانی
۱ـ طیف جذبی و اشعه ایکس	» » فاضل زندی

۱۳۸ـ مصنفات افضل الدین کاشانی	نگارش دکتر مینوی و یحیی مهدوی
۱۳۹ـ روانشناسی (از لحاظ تربیت)	» » علی‌اکبر سیاسی
۱۴۰ـ ترمودینامیك (۱)	» مهندس بازرگان
۱۴۱ـ بهداشت روستائی	نگارش دکتر زوین
۱۴۲ـ زمین شناسی	» » یدالله سحابی
۱۴۳ـ مکانیك عمومی	» » مجتبی ریاضی
۱۴۴ـ فیزیولوژی جلداول	» » کاتوزیان
۱۴۵ـ کالبدشناسی و فیزیولوژی	» » نصرالله نیك‌نفس
۱۴۶ـ تاریخ تمدن ساسانی جلداول	» سعیدنفیسی
۱۴۷ـ کالبدشناسی توصیفی(۵) قسمت اول سلسله اعصاب محیطی	» دکتر امیراعلم ـ دکتر حکیم دکتر کیهانی ـ دکتر نجم‌آبادی ـ دکتر نیك‌نفس
۱۴۸ـ کالبدشناسی توصیفی(۵) قسمت دوم سلسله اعصاب مرکزی	» » » »
۱۴۹ـ کالبدشناسی توصیفی (۶) اعضای حواس پنجگانه	» » » »
۱۵۰ـ هندسه عالی (گروه و هندسه)	تألیف دکتر اسدالله آل‌بویه
۱۵۱ـ اندام‌شناسی گیاهان	» » پارسا
۱۵۲ـ چشم پزشکی (۲)	نگارش دکتر ضرابی
۱۵۳ـ بهداشت شهری	» » اعتمادیان
۱۵۴ـ انشاء انگلیسی	» پازارگادی
۱۵۵ـ شیمی آلی (ارگانیك) (۲)	» دکتر شیخ
۱۵۶ـ آسیب شناسی (کانگلیوف استلر)	» » آرمین
۱۵۷ـ تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی	» » ذبیح‌الله صفا
۱۵۸ـ تفسیر خواجه عبدالله انصاری	بتصحیح علی‌اصغر حکمت
۱۵۹ـ حشره‌شناسی	تألیف جلال افشار
۱۶۰ـ نشانه‌شناسی (علم‌العلامات) جلد اول	» دکتر محمدحسین میمندی‌نژاد
۱۶۱ـ نشانه‌شناسی بیماریهای اعصاب	» » صادق صبا
۱۶۲ـ آسیب‌شناسی عملی	» » حسین رحمتیان
۱۶۳ـ احتمالات و آمار	» » مهدوی اردبیلی
۱۶۴ـ الکتریسته صنعتی	» » محمد مظفری زنگنه
۱۶۵ـ آئین دادرسی کیفری	» » محمدعلی هدایتی
۱۶۶ـ اقتصاد سال اول (چاپ‌دوم اصلاح‌شده)	» » علی‌اصغر پورهمایون
۱۶۷ـ فیزیك (تابش)	» » روشن
۱۶۸ـ فهرست کتب اهدائی آقای مشکوة (جلددوم)	» علینقی منزوی
۱۶۹ـ » » » » » (جلدسوم‌ـقسمت‌اول)	» محمدتقی دانش‌پژوه
۱۷۰ـ رساله بود و نمود	» محمودشهابی
۱۷۱ـ زندگانی شاه‌عباس اول	» نصرالله فلسفی
۱۷۲ـ تاریخ بیهقی (جلدسوم)	بتصحیح سعید نفیسی
۱۷۳ـ فهرست نشریات ابوعلی‌سینا بزبان فرانسه	» » »

۱۷۴- تاریخ مصر (جلد اول)	تألیف احمد بهمنش
۱۷۵- آسیب‌شناسی آزردگی سیستم رتیکولو آندوتلیال	« دکتر آرمین
۱۷۶- نهضت ادبیات فرانسه در دوره رومانتیک	« مرحوم زیرک‌زاده
۱۷۷- فیزیولوژی (طب عمومی)	نگارش دکتر مصباح
۱۷۸- خطوط لبه‌های جذبی (اشعه ایکس)	« « زندی
۱۷۹- تاریخ مصر (جلد دوم)	« احمد بهمنش
۱۸۰- سیر فرهنگ در ایران و مغرب زمین	« دکتر صدیق اعلم
۱۸۱- فهرست کتب اهدائی آقای مشکوة (جلد سوم-قسمت دوم)	« محمدتقی دانش‌پژوه
۱۸۲- اصول فن کتابداری	« دکتر محسن صبا
۱۸۳- رادیو الکتریسیته	« « رحیمی
۱۸۴- پیوره	« « محمود سیاسی
۱۸۵- چهار رساله	« محمد سنگلجی
۱۸۶- آسیب‌شناسی (جلد دوم)	« دکتر آرمین
۱۸۷- یادداشت‌های مرحوم قزوینی	فراهم آورده آقای ایرج افشار
۱۸۸- استخوان شناسی مقایسه‌ای (جلد دوم)	تألیف دکتر میربابائی
۱۸۹- جغرافیای عمومی (جلد اول)	« « مستوفی
۱۹۰- بیماریهای واگیر (جلد اول)	« « غلامعلی بینش‌ور
۱۹۱- بتن فولادی (جلد اول)	« مهندس خلیلی
۱۹۲- حساب جامع و فاضل	نگارش دکتر مجتهدی
۱۹۳- ترجمهٔ مبدء و معاد	ترجمه آقای محمود شهابی
۱۹۴- تاریخ ادبیات روسی	تألیف « سعید نفیسی
۱۹۵- تاریخ تمدن ایران ساسانی (جلد دوم)	« « « «
۱۹۶- درمان تراخم با الکتروکوآگولاسیون	« دکتر پرفسور شمس
۱۹۷- شیمی و فیزیک (جلد اول)	« « توسلی
۱۹۸- فیزیولوژی عمومی	« « شیبانی
۱۹۹- داروسازی جالینوسی	« « مقدم
۲۰۰- علم العلامات نشانه‌شناسی (جلد دوم)	« « میمندی نژاد
۲۰۱- استخوان شناسی (جلد اول)	« « نعمت‌اله کیهانی
۲۰۲- پیوره (جلد دوم)	« « محمود سیاسی
۲۰۳- علم النفس ابن‌سینا و تطبیق آن با روانشناسی جدید	« « علی‌اکبر سیاسی
۲۰۴- قواعد فقه	« آقای محمود شهابی
۲۰۵- تاریخ سیاسی و دیپلوماسی ایران	« دکتر علی‌اکبر بینا
۲۰۶- فهرست مصنفات ابن‌سینا	« « مهدوی
۲۰۷- مخارج الحروف	تصحیح و ترجمهٔ دکتر پرویز ناتل خانلری
۲۰۸- عیون الحکمه	از ابن‌سینا ـ چاپ عکسی

۲۰۹- شیمی بیولوژی	تألیف دکتر [illegible]
۲۱۰- میکربشناسی (جلد دوم)	« آقایان دکتر [illegible] و دکتر [illegible]
۲۱۱- حشرات زیان‌آور ایران	« مهندس [illegible]
۲۱۲- هواشناسی	« دکتر محمد منجمی
۲۱۳- حقوق‌مدنی	« « سیدحسن امامی
۲۱۴- ماخذقصص وتمثیلات مثنوی	نگارش آقای فروزانفر
۲۱۵- مکانیك استدلالی	« پرفسور فاطمی
۲۱۶- ترمودینامیك (جلد دوم)	« مهندس بازرگان
۲۱۷- گروه بندی وانتقال خون	« دکتریحیی پویا
۲۱۸- فیزیك، ترمودینامیك(جلداول)	« « روشن
۲۱۹- روان پزشکی (جلدسوم)	« « میرسپاسی
۲۲۰- بیماریهای درونی (جلداول)	« « میمندی‌نژاد
۲۲۱- حالات‌عصبانی یانورز	ترجمه « چهرازی
۲۲۲- کالبدشناسی‌توصیفی (۷) (دستگاه گوارش)	تألیف دکتر امیراعلم - دکترحکیم دکتر کیهانی - دکتر نجم‌آبادی - دکتر نیك نفس
۲۲۳- علم‌الاجتماع	تألیف دکتر مهدوی
۲۲۴- الهیات	« فاضل تونی
۲۲۵- هیدرولیك‌عمومی	« مهندس ریاضی
۲۲۶- شیمی عمومی‌معدنی‌فلزات(جلداول)	تألیف دکتر فضل‌الله شیروانی
۲۲۷- آسیب‌شناسی آزردگیهای سورنال « غده فوق کلیوی »	« « آرمین
۲۲۸- اصول‌الصرف	« علی‌اکبرشهابی
۲۲۹- سازمان فرهنگی ایران	تألیف دکترعلی کنی
۲۳۰- فیزیك، ترمودینامیك (جلد دوم)	نگارش دکتر روشن
۲۳۱- راهنمای‌دانشگاه	—
۲۳۲- مجموعهٔ اصطلاحات علمی	—
۲۳۳- بهداشت غذائی (بهداشت نسل)	نگارش دکتر فضل‌الله صدیق
۲۳۴- جغرافیای کشاورزی ایران	« دکترتقی بهرامی
۲۳۵- ترجمه‌النهایه باتصحیح ومقدمه(۱)	« آقای‌سیدمحمدسبزواری
۲۳۶- احتمالات وآمارریاضی (۲)	« دکتر مهدوی اردبیلی
۲۳۷- اصول‌تشریح چوب	« مهندس‌رضا حجازی
۲۳۸- خون‌شناسی عملی (جلداول)	« دکتررحمتیان‌دکترش
۲۳۹- تاریخ ملل قدیم‌آسیای غربی	« « بهمنش
۲۴۰- شیمی‌تجزیه	« « شیروانی
۲۴۱- دانشگاهها ومدارس عالی امریکا	« « ضیاءالدین‌اسمعیل
۲۴۲- پانزده‌گفتار	« آقای مجتبی‌مینوی
۲۴۳- بیماریهای خون (جلد دوم)	« دکتر یحیی پویا

۲۴۴ـ اقتصاد کشاورزی	نکارش دکتر [illegible]
۲۴۵ـ علم العلامات (جلد سوم)	« « میمندی نژاد
۲۴۶ـ بتن آرمه (۲)	« آقای مهندس خلیلی
۲۴۷ـ هندسهٔ دیفرانسیل	« دکتر بهفروز
۲۴۸ـ فیزیولوژی گل و رده بندی تك لپه ایها	« « زاهدی
۲۴۹ـ تاریخ زلدیه	« « هادی هدایتی
۲۵۰ـ ترجمه النهایه با تصحیح و مقدمه (۲)	« آقای سبزواری
۲۵۱ـ حقوق مدنی (۲)	« « دکتر امامی
۲۵۲ـ دفتر دانش و ادب (جزء دوم)	—
۲۵۳ـ یادداشتهای قزوینی (جلد دوم ب ، ت ، ث ، ج)	« ایرج افشار
۲۵۴ـ تفوق و برتری اسپانیا	« دکتر خانبابا بیانی
۲۵۵ـ تیره شناسی (جلد اول)	« « احمد پارسا
۲۵۶ـ کالبد شناسی توصیفی (۸) دستگاه ادرار و تناسل ـ پردهٔ صفاق	تألیف دکتر امیر اعلم ـ دکتر حکیم ـ دکتر کیهانی دکتر نجم آبادی ـ دکتر نیك نفس
۲۵۷ـ حل مسائل هندسه تحلیلی	نگارش دکتر علینقی وحدتی
۲۵۸ـ کالبد شناسی توصیفی (حیوانات اهلی مفصل شناسی مقایسه ای)	« « میربابائی
۲۵۹ـ اصول ساختمان و محاسبه ماشینهای برق	« مهندس احمد رضوی
۲۶۰ـ بیماریهای خون و لنف (بررسی بالینی و آسیب شناسی)	« دکتر رحمتیان
۲۶۱ـ سرطان شناسی (جلد اول)	« « آرمین
۲۶۲ـ شکسته بندی (جلد سوم)	« « امیر کیا
۲۶۳ـ بیماریهای واگیر (جلد دوم)	« « بینش ور
۲۶۴ـ انگل شناسی (بندپائیان)	« « عزیز رفیعی
۲۶۵ـ بیماریهای درونی (جلد دوم)	« « میمندی نژاد
۲۶۶ـ دامپروری عمومی (جلد اول)	« « بهرامی
۲۶۷ـ فیزیولوژی (جلد دوم)	« « علی کاتوزیان
۲۶۸ـ شعر فارسی (درعهد شاهرخ)	« « یارشاطر
۲۶۹ـ فن انگشت نگاری (جلد اول و دوم)	نگارش ناصرقلی وادسر
۲۷۰ـ منطق التلویحات	« دکتر فیاض
۲۷۱ـ حقوق جنائی	« « عبدالحسین علی آبادی
۲۷۲ـ سمیولوژی اعصاب	« « چهرازی
۲۷۳ـ کالبد شناسی توصیفی (۹) (دستگاه تولید صوت و تنفس)	تألیف دکتر امیر اعلم ـ دکتر حکیم ـ دکتر کیهانی دکتر نجم آبادی ـ دکتر نیك نفس
۲۷۴ـ اصول آمار و کلیات آمار اقتصادی	نگارش دکتر محسن صبا
۲۷۵ـ گزارش کنفرانس اتمی ژنو	« « جناب دکتر مازرگان
۲۷۶ـ امکان آلوده کردن آبهای مشروب	نگارش دکتر حسین سهراب ـ دکتر میمندی نژاد

۲۷۷ـ مدخل منطق صورت	نگارش دکتر غلامحسین مصاحب
۲۷۸ـ ویروسها	« « فرج‌الله شفا
۲۷۹ـ قالقیت‌ها (آلکیا)	« « عزت‌الله خبیری
۲۸۰ـ گیاه‌شناسی سیستماتیك	« « محمد درویش
۲۸۱ـ تیره‌شناسی (جلد دوم)	« « پارسا
۲۸۲ـ احوال و آثار خواجه نصیرالدین طوسی	« مدرس رضوی
۲۸۳ـ احادیث مثنوی	« آقای فروزانفر
۲۸۴ـ قواعد النحو	« قاسم تویسرکانی
۲۸۵ـ آزمایشهای فیزیك	« دکتر محمدباقر محمودیا
۲۸۶ـ پندنامه اهوازی یا آئین پزشکی	« « محمود نجم‌آبادی
۲۸۷ـ بیماریهای خون (جلد سوم)	« « یحیی پویا
۲۸۸ـ جنین شناسی (رویان‌شناسی) جلد اول	« « احمد شفائی
۲۸۹ـ مکانیك فیزیك (اندازه گیری مکانیك نقطه مادی و فرضیه نسبی) (چاپ دوم)	« « کمال‌الدین جناب
۲۹۰ـ بیماریهای جراحی قفسه سینه (ریه، مری، قفسه سینه) «	« محمدتقی قوامیان
۲۹۱ـ اکوستیك (صوت) چاپ دوم	« « ضیاءالدین اسماعیل بیگ
۲۹۲ـ چهار مقاله	بتصحیح « محمد معین
۲۹۳ـ داریوش یکم (پادشاه پارسها)	نگارش « منشی‌زاده
۲۹۴ـ کالبدشکافی تشریح عملی سر و گردن ـ سلسلهٔ اعصاب مرکزی «	« نعمت‌الله کیهانی
۲۹۵ ـ درس اللغة والادب (۱) چاپ دوم	« « محمد محمدی
۲۹۶ـ سه گفتار خواجه طوسی	بکوشش محمدتقی دانش‌پژوه
Sur les espaces de Riement - ۲۹۷	نگارش دکتر هشترودی
۲۹۸ ـ فصول خواجه طوسی	بکوشش محمدتقی دانش‌پژوه
۲۹۹ ـ فهرست کتب اهدائی آقای مشکوة (جلد سوم) بخش سوم	نگارش محمدتقی دانش‌پژوه
۳۰۰ ـ الرسالة المعینیة	« « «
۳۰۱ ـ آغاز و انجام	« ایرج افشار
۳۰۲ـ رسالهٔ امامت خواجهٔ طوسی	بکوشش محمدتقی دانش‌پژوه
۳۰۳ـ فهرست کتب اهدائی آقای مشکوة (جلد سوم) بخش چهارم	« « «
۳۰۴ ـ حل مشکلات معینه خواجه نصیر	« « «
۳۰۵ ـ مقدمه قدیم اخلاق ناصری	« جلال‌الدین همائی
۳۰۶ـ بیوگرافی خواجه نصیرالدین طوسی (بزبان فرانسه)	نگارش دکتر امشه‌ای
۳۰۷ـ رساله بیست باب در معرفت اسطرلاب	« مدرس رضوی
۳۰۸ـ مجموعهٔ رسائل خواجه نصیرالدین	« « «
۳۰۹ـ سرگذشت و عقائد فلسفی خواجه نصیرالدین طوسی	« محمد مدرسی (زنجانی)
۳۱۰ـ فیزیك (پدیده‌های فیزیکی در دماهای بسیار خفیف)	« دکتر روشن

کتابهم